Tepsantyttö

Lähtemisen pakko, paluun onni



PIRJO MYYRY

Tepsantyttö

–

Lähtemisen pakko, paluun onni

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § (”tekstin- ja tiedonlouhinta”) mukaisesti on kielletty.

© 2026 Pirjo Myyry

Taitto ja kannen suunnittelu: Minna Kurttila / Suunnittelutoimisto Tammikuu Oy

Kustantaja: BoD Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-7518-9

Tepsantyttö

Lähtemisen pakko, paluun onni

PIRJO MYYRY

Lukijalle

Halusin kirjata muistiin äitini elämänvaiheita, jotta niistä jäisi tietoa tuleville polville. Äitini elämä oli sidoksissa maamme historian käänteisiin ja yhteiskunnan muutoksiin. Hän syntyi sodan aattona, kärsi sodan menetykset, näki maaltapaon ja kaupungistumisen, koki elinkeinorakenteen ja elämäntavan muutokset, iloitsi suomalaisen hyvinvointivaltion kehittymisestä ja vaurastumisesta. Lapsuudessa omitut aatteet ja arvot olivat kivijalka, jotka pysyivät, vaikka muovautuivat ajan kanssa.

Tämä kirja on arvostuksen osoitus äidilleni ja kaikille tavallisille suomalaisille, joiden elämästä ja työstä ei kerrota juhlapuheissa, joiden elämänvaiheita ei tallenneta kansakunnan viralliseen historiaan. Ja joiden ansioista ei anneta kunniamerkkejä. Tämä on kunnianosoitus heille, jotka vaatimattomissa oloissa, kovalla työllä huolehtivat perheistään, heille, joilla ei ollut mahdollisuutta koulutukseen tai omaan uraan. Heille, jotka elivät elämäänsä perheestä huolehtien murrosten keskellä ja rakensivat parempaa tulevaisuutta seuraaville polville.

Tämä kirja sisältää elämäkertaa, muisteluja ja vähän sukututkimusta. Tätä voi kutsua osin myös biofiktioksi, koska olen kuvitellut ja kuvaillut tapahtumia, jotta teksti olisi elävää, eikä vain elämäkertatietojen luetteloa. Taustalla on faktaa, perheeltä ja sukulaisilta kuultuja juttuja ja oman muistini sekä muistojeni värittämää kuvausta äitini elinpiiristä. Olen kirjoittanut otteita,

välähdyksiä äitini elämästä, ja tulkinnut tapahtumia oman kokemukseni mukaan. Elman elämästä voisi ottaa monta muuta tapahtumaa tai henkilöä keskiöön. Hän eli rikkaan elämän. Joku toinen kuvaisi äitini elämää toisella tavalla, hän keskittyisi erilaisiin hetkiin ja asioihin.

Tämä on tarina tavallisesta ihmisestä ja arkisesta elämästä iloineen ja murheineen. Tämä on äitini Elman tarina.

Prologi

Tämän illan tapahtuma piirtyisi pysyvästi verkkokalvolleni. Töiden jälkeen olin turtunut ja väsynyt. Useat Teams -kokoukset olivat vieneet voimani. Istuin sohvalla sanomalehti Karjalainen sylissä ja mietin, että pitäisi käydä äitiä katsomassa. Olisiko viisasta lähteä heti. Nyt äiti oli jo syönyt päivällisen. Menisinkö vasta iltapalan aikaan. Eilen en ehtinyt käydä, tänään olisi mentävä. Parasta hoitaa se nyt, niin illalla on aikaa levätä. Karistaen väsymyksen nousin ylös ja puin ulkovaatteet.

Kävelin vajaan kilometrin hoitokotiin hämärtyvässä talvisessa maisemassa, hengitin syvään raikasta ilmaa ja kuuntelin kenkieni narskuntaa pakkaslumessa. Mieli ehti rauhoittua ja tuntui hyvältä mennä äidin luo. Oli helmikuun ensimmäinen päivä 2024, saavuin hoitokotiin kello viiden jälkeen.

Äiti oli ollut hoitokodissa melkein kaksi viikkoa. Sitä ennen häntä oli hoidettu keuhkokuumeen ja heikentyneen yleistilan takia terveyskeskuksessa kaksi kuukautta. Hän oli hyvin väsynyt, eikä enää jaksanut kävellä edes rollaattorin avulla. Sen verran hän pysyi jaloillaan, että siirtyminen pyörätuoliin onnistui. Sillä hänet kuljetettiin kylpyhuoneeseen ja päiväsaliin ruokailuun. Välillä ruoka tuotiin omaan huoneeseen. Hoitokodissa äiti nukkui paljon. Hän havahtui, kun joku tuli huoneeseen. Joskus häntä piti herätellä niin ruokailuun kuin vierailujen ajaksi.

Koputin oveen, äiti ei vastannut. Hän ei havahtunut tervehdykseeni, kun astuin huoneeseen. Aavistin äidin nähtyäni, että kaikki ei ollut kunnossa. Menin hänen viereensä.

– Äiti, herätys. Äiti.

Otin kiinni hänen kädestään. Käsi tuntui viileältä. Äidin kädet olivat usein viileät. Ihmettelimme sitä yhdessä, kun tein hänelle kotona välillä manikyyrin: leikkasin kynnet ja lakkasin ne värittömällä lakalla, hieroin käsivoidetta. Laskin käden vuoteelle. Äidin kasvot olivat kalpeat.

– Äiti herää!

Kutsuin häntä uudelleen ja ravistin kevyesti olkapäästä, uskomatta itsekään sen vaikutukseen. Äiti ei reagoinut.

Äiti lepäsi vuoteellaan yllään harmaat collegehousut ja punaraidallinen pusero. Hänen vasen jalkansa oli suorana ja oikea jalka oli koukistunut sivulle. Kädet lepäsivät rentoina vartalon vieressä. Pää oli hiukan kohollaan tyynyllä, silmät kiinni ja suu vähän raollaan, leuka alhaalla. Kasvoilla oli levollinen, tyyni ilme. Äidin vartaloa peitti osittain lämpimän oranssi viltti. Radiossa soi vaimeasti kevyt iskelmämusiikki. Tunnistin kappaleen, se taisi olla Arpan Laila. Tunnelmasta tulivat mieleeni pimenneet, rauhalliset iltahetket lapsuudesta, kun Metsäradio soi taustalla. Sitä kuunneltiin aina, kun isä oli kotona.

Katsoin äitiä, harmaita hiuksia tyynyllä, tuttujen kasvojen rauhaa. Ruumiin levollisuus, peiton oranssi hehku ja radiosta kevyesti kuuluva musiikki hämärässä huoneessa loivat lämpimän tunnelman. Hän sai lähteä rauhallisesti ruokalevolla ollessaan. Äidin aika oli täyttynyt 85-vuotiaana.

1

Juuret Lapissa

Syntymä sodan alla

Äitini Elma Lenkola syntyi sodan alla Kittilässä Tepsan kylässä. Hänen syntymävuonnaan 1938 elettiin murrosaikaa. Sisällissodasta ja vuoden 1918 haavoista ja traumoista oli kulunut kaksikymmentä vuotta, kipeimmät muistot alkoivat jäädä taakse. Poliittinen kuohunta ja jännitteet olivat laimentuneet, kun Lapuan liikkeen toiminta oli saatu kuriin 30-luvun alkupuolella. Elettiin hetki rauhallisempaa aikaa.

Radio oli Tepsan taloissa vielä harvinainen, maailmanmenoa seurattiin enimmäkseen sanomalehdistä. Tietoa välitettiin talosta taloon kyläilyreissuilla, joku tiesi tuoreimmat uutiset ja jakoi niitä eteenpäin. Kylän miehet puntaroivat maailman tilannetta keskenään kessua poltellessaan. Saksan toimintaa Euroopassa seurattiin tarkasti. Arvailtiin mitä olisi tulossa.

Taloudellisesti monella meni nyt paremmin, kun vuosikymmenen alun pulavuodet oli ohitettu. Metsätöitä alkoi olla Lapissa tarjolla yhä useammalle. Elman perheelle luontaistalous toi edelleen päivittäisen elannon, mutta saatavilla olevat metsätyöt kohensivat perheen taloutta. Aikakausi näytti vielä vakaalta, vaikka sota oli jo tulossa.

Tepsasta ei lähdetty muualle synnyttämään, vaan kotisynnytykset olivat tavallisia aina viisikymmentäluvulle. Maantie Kittilään valmistui vasta 1952. Niinpä Elmakin syntyi kotona, Jänkälän talossa. Synnytykseen oli haettu avuksi kylän

Tepsantyttö on tarina Lapissa syntyneen Elman elämästä.

Elma kasvoi yhteisöllisessä Tepsan kylässä. Siellä uskottiin Jumalaan ja työväenaatteeseen. Kuusivuotiaana Elma pakeni Lapin sotaa. Sodan menetyksiä kannettiin mukana loppuelämä.

Elma löysi elämänsä rakkauden metsäkämpällä. Pian juna kolkutteli Pohjois-Karjalaan. Elettiin täyteläistä elämää maatilalla. Myöhemmin maataloudenmurros vei perheen Järvelän kautta Hollolaan.

Onni ja Maikki naapurista tulivat kylään. Elma oli juuri vetänyt hiilet pois uunista. Hetkisen kuluttua hän siirsi leipälapiolla kuusi isoa rieskaa kuumalle uunin arinalle.

– Ka, näin tulessain havukan tuossa vasikkahuan piällä. Kotvasen se siinä lenttää liihotti, Onni kertoi.

– Ei meillä Lapissa ole havukoita, en ole koskaan nähnyt sellaista, Elma sanoi.



9 789528 075189